

Inhoud

Inleiding 13

1. Jeugd in Friesland (1860-1882)

HEITELÂN 19

Sporen 19 – Friese afkomst 20 – Bovenhuis 22 – Het oude dorp 24 – Jongensparadijs 26 – Romantiek 27 – Maria met kind 29 – Op kantoor 32 – Terug naar de stad 34 – Vader in de politiek 36 – Standsverschil 38 – Tweede moeder 39 – Persdelict 40 – Conflict met vader 44 – Platonische liefde 46 – Naar het gymnasium 46 – Literaire bagage 48 – *Kraft und Stoff* 50 – De sociale kwestie 52 – Vroege gedichten 53 – Alde Foekje 57 – *It jonge Fryslân* 60 – Gysbert Japiks 63 – Journalistieke ambitie 65 – Vader en zoon 66 – Rechtsgevoel 68

2. Student in Groningen (1882-1888)

WILDE HAREN 70

Klikspaan 70 – Groentijd 71 – Verenigingsleven 74 – Hoogleraren 77 – Wasgoed 79 – Minerva en de almanak 81 – Waarom heb je geen hart? 84 – Maskerade 87 – Het studentenbal 88 – Sjoukje Bokma de Boer 91 – De verloving 93 – Wonderbloem 95 – De hoge brug 97 – *Nij Frysk Lieteboek* 98 – Liberaal en vrijmetselaar 100 – Politiek en journalistiek 101 – *Foei, Lútsen!* 103 – Propagandist 105 – Gelukwens aan Willem III 106 – Ridder van het ideaal 108 – *For hûs en hiem* 109 – *Oan 'e Fryske memmen* 111 – Is er een God? 112 – Promotie 113 – Huwelijk 114 – Rollenspel 115

3. Advocaat in Leeuwarden (1888-1892)

EEN NIEUWE TIJD 118

Een jong gezin 118 – Sociale advocatuur 120 – Ferdinand Domela Nieuwenhuis 122 – Bekering 124 – *In nije tiid* 126 – *Innere Sammlung* 129 – Sollicitaties 130 – Broedertrouw 132 – Friezen contra Domela 134 – Confrontatie 136 – Botsende visies 138 – *De Sneeker Courant* 139 – Erfurt 143 – Toenadering tot de SDB 144 – Dynamiet 145 – Koninginnenbezoek 147 – Spreekbeurten 149 – Kiesrecht demonstratie 150 – Klassenjustitie 152 – De zaak-Poutsma 155 – Honger en

schrik 157 – Ziekte van Sjoukje 159 – *De Nieuwe Tijd* 163 – *Farwol myn heitelân* 165 – Sprong in het duister 166

4. Vreemdeling in Amsterdam (1893)

ARBEIDERS CONTRA HEREN 169

Een bruisende stad 169 – Hoeden en petten 171 – Het gekras der raven 173 – Constantia 174 – De slag om de Damstraat 177 – Congres in Zürich 178 – Panama-schandaal 181 – Gloeiend temperament 182 – Conflict bij *De Nieuwe Tijd* 184 – Ignaz Bahlmann 186 – Vrouwenkwesie 188 – SDB-congres 190 – Aftocht 192

5. Propagandist in Utrecht (1894-1897)

DE BAANBREKER 194

Een kleine kolonie 194 – *De Baanbreker* 195 – Propagandatochten 199 – Advocaat-propagandist 201 – Dirk, Hendrika en Rensje 202 – Tak van Poortvliet 205 – Kiesverenigingen 207 – Veertig stemmen 208 – Oprichting SDAP 209 – In het hol van de leeuw 214 – Takkiaanse wapenschouw 216 – Pastoor Ariëns 218 – *De Sociaaldemokraat* 219 – Programma 222 – Agrarische kwestie 224 – Congres in Londen 225 – Afrekening met Domela 228 – Verkiezingscampagne 229 – Veldtocht 231 – Slotoffensief 233 – Een zegekreet 235 – Het klompenbataljon 237 – Geldzorgen 238 – Zitbaden 242 – De Thorntons 243 – Partijleider 245

6. Afgevaardigde van Tietjerksteradeel (1897-1901)

DE MAGNEET VAN HET DEBAT 248

Goede manieren 248 – Maidenspeech 250 – Binnen- en buitenhof 253 – Oorlog in Atjeh 255 – Geen blauwdruk 257 – Wrijving 259 – De jonge koningin 260 – *Arm Friesland* 263 – Jan Schaper 266 – Willem Vliegen 268 – Kiesrecht 271 – *Woorden van vrouwen* 274 – Sociale hervormingen 276 – Oorlog en vrede 280 – Legerwetschandaal 283 – De vis wordt duur betaald 285 – De oogst van vier jaar 287

7. Pleiter in de zaak-Hogerhuis (1897-1900)

'DIT STINKT VAN KLASSENHAAT' 292

Inbraak in Britsum 292 – Friese kranten 294 – Speerpunt 296 – Proces Hoitinga c.s. 299 – Belediging 301 – Veroordeeld wegens smaad 302 – Revisieproces 304 – *À la guerre comme à la guerre* 305 – De bak in 307 – Liebknecht als voorbeeld 310 – Buitenparlementair activist 311

8. Mikpunt van de 'intellectuelen' (1900-1902)

EERST LEVEN, DAN DE THEORIE 313

Nieuwe geluiden in een nieuwe eeuw 313 – Een toekomstdroom
315 – De naam moet zijn: *Het Volk* 317 – Nynke van Hichtum 322 –
Zwenking in Parijs 323 – Strijd met de 'intellectuelen' 326 – Boeren en
buitenlui 329 – Nederlaag tegen Talma 331 – Niet in de gemeenteraad
335 – Dode zielen 336 – *Meigave* van Dirk 339 – Vrije scholen 342
– Terug in de Kamer 346

9. Tacticus in tweestrijd (1903-1905)

DE SPOORWEGSTAKING ALS VUURPROEF 349

Arbeidsonrust 349 – Spoorwegstaking 351 – Roep om wraak 354 –
Dwangwetten 356 – Wat nu? 358 – Strijd om het gezag 361 – Verraad
365 – Spagaat 367 – Ontslagen 368 – Een handdruk 369 – Vechten of
wijken 371 – In en buiten de Kamer 373 – *Landerziehungsheime* 374 – De
Internationale in Amsterdam 376 – Troelstra en Kuyper 382
– De afrekening 388

10. Gescheiden en hertrouwd (1905-1908)

TWEE SJOUKJES 393

Een dubbele crisis 393 – Bekneld gevoel 394 – Dieuwke en Jelle 396 –
De weduwe van Dirk 399 – Cornélie Huygens 401 – Psalmen voor een
schoonmoeder 402 – Rustkuren 403 – Berg der Waarheid 404 – Brieven
aan Paul Geheeb 408 – Scheiding van tafel en bed 410 – Een platonische
relatie 412 – Nieuwe hoop 413 – Erfenis 415 – Dienstbode 417 – Hogere
machten 418 – Zinnelijke liefde 420 – Gekwetst maar grootmoedig 423
– Nieuw leven 426 – Tweede huwelijk 428 – *De vrouw van de agitator*
433 – Strindberg versus Ibsen 434 – Twee vrouwen 436

11. Zijne majesteit Pieter Jelles (1905-1909)

DE STRIJD OM HET LEIDERSCHAP 441

Gepasseerd bij *Het Volk* 441 – *Salonfähig* 443 – Revolutie in Rusland
445 – Wat bezielt Troeleman? 447 – Escalatie 451 – Het dilemma van
links 452 – Taks gang naar Canossa 456 – *Inzake partijleiding* 458 –
Nederlaag van de marxisten 460 – Neerlandia 461 – Dienstweigering
466 – Partijdiscipline 468 – Verzoening 470 – De Nacht van Staal 471 –
Met Lenin in Stuttgart 473 – Socialistisch poldermodel 476 – Nerveuze
tijd 480 – *De Tribune* 481 – *Verelendung* 482 – Wijnkopianen 484 –
Tot bloedens toe gesard 485 – Het Deventer congres 487

12. Ministeriabel, maar geen minister (1909-1913)

'TWEË ZIELEN IN MIJN BORST' 491

Het kindje 491 – Herleefd dichterschap 492 – *Pieter Jelles-jûnen* 496
– Bangmakerij 498 – Lintjesaffaire 499 – Afscheid van Henriette
Roland Holst 504 – Gegriefde vrienden 508 – Exit Henk Sneevliet
510 – Solist 511 – Nieuw beginselprogram 512 – Strijd voor kiesrecht
514 – Petitionnement 515 – Sociale wetgeving 520 – Verkiezingszege
524 – Huiver voor een coalitie 526 – Op bezoek bij Wilhelmina 529 –
Formateur Bos 533 – Tweeslachtige houding 537 – Huilkramp 539 –
Duitse dreiging 543

13. Vredesduif in oorlogstijd (1914-1918)

IN DE HEL GELOGEERD 546

Zedelijk geschokt 546 – Geen pacifist 547 – Oorlog tegen de oorlog
548 – Serajevo 550 – Jaurès vermoord 551 – Godsvrede 554 –
Vaderlandsliefde 557 – Multi-etnische samenleving 558 – Zeisbeweging
559 – Vliegen contra Troelstra 560 – Bezoek van Scheidemann 562 –
Bemiddelaar 563 – Bij minister Zimmermann 565 – Camille Huysmans
567 – Kopenhagen 568 – *Deutschfreundlich?* 570 – Broze godsvrede
573 – Vredeskredieten 576 – Inzinking 577 – Hand der verzoening
581 – Zimmerwald 583 – Depressie 585 – De Haagse conferentie
587 – Verenigde Staten van Europa 589 – Een zondag in Laren 591 –
Stockholm 1917 592 – Voorconferenties 595 – Oktoberrevolutie 600 –
Het einde van 'Stockholm' 602 – Omringd door spionnen 603 – Niet
gelukt, toch zinvol 607

14. Oppositieleider (1917-1918)

KIESRECHT ZONDER DOORBRAAK 610

Leermeester en leerling 610 – Vrouwenkiesrecht 611 – Kroon
op het werk 613 – Vrijheid van onderwijs 614 – Pacificatie 615 –
Antiparlementaire stroming 617 – Buitenlandse en koloniale zaken
619 – Nationaal kabinet 621 – Staatssocialisme 622 – Revolutionair
parlementarisme 624 – Hongeroproer 626 – Verkiezingsstrijd 629 –
Een halve overwinning 631 – Oppositieleider 633 – Waarschuwing aan
Wilhelmina 635 – Tweesprong 636

15. Revolutionair volkstripuun (1918)

GRIJPT DE MACHT 638

Apocalyptische stemming 638 – Mouterij in de Harskamp 639 – De
grote taak 641 – Ontslag van de opperbevelhebber 642 – Keizerlijke
asielzoeker 644 – Burgemeester Zimmerman 647 – Geen rugdekking

648 – Tegenmaatregelen 650 – Opzienbarend nieuws 652 – Recht uit het hart 654 – Bereid te sterven 658 – Zorgen ten paleize 662 – Doden en gewonden 665 – Leger en vloot 668 – Kentering 669 – Contrarevolutie 672 – Gebroken mens 673 – De vergissing 675 – Oranje op het Malieveld 680 – Ondergedoken 682 – Linkse retoriek 685 – Vier premiers 687 – Het resultaat 690 – Leve de man die zich vergiste 693

16. Linksbuiten (1919-1924)

NOG EENMAAL BRULT DE LEEUW 697

Veerkracht 697 – Burgeroorlog in Berlijn 699 – Dreigende scheuring 700 – Op het tweede plan 701 – Te gast bij een miljonair 703 – Bongers waarschuwing 704 – Eenheidscongres 706 – Wethouders 708 – Actie tegen ‘Versailles’ 710 – Eindelijk vrouwenkiesrecht 711 – Burgerwacht en beurtzang 712 – Het politiek systeem 714 – Luzern 716 – Socialisatie 717 – Opnieuw hoofdredacteur 719 – Twee miljonairs 722 – Linkse koers 724 – Johan Winkler 725 – Volkenbond 726 – Antirevolutiewet 727 – Genève 729 – Wenen 731 – Antimilitarisme 733 – Koninklijk stamboekvee 735 – Rede tegen Bolland 737 – Slappende commissie 739 – Laatste verkiezingen 741 – Kleerscheuren 744 – Conflict met NVV 745 – Vlootwet 746 – Geen formateur 752 – Malaise 755

17. Revolutionair in ruste (1924-1930)

POLITIEK TESTAMENT 758

Naderend afscheid 758 – Zwanenzang 760 – Kroonprinsen 761 – Scheidende loods 763 – *Lêste blink* 765 – Huldiging 766 – Troelstra-oord 771 – Een beetje gist 772 – Directeur 776 – Friese krachtbron 777

18. Autobiograaf (1926-1930)

DE MYTHE 781

Beeldvorming 781 – Zielkundige zelfstudie 782 – Querido 784 – Beroerte 785 – Secretarissen 789 – Research 792 – Foto's 793 – Gevoeligheden 796 – Feiten en meningen 798 – Wiardi Beckman als co-auteur 801 – Vrienden 803 – Familie 806 – De mythe 809 – Balans 812 – Ziekte en overlijden 814 – Begrafenis 816

Archieven 821

Bibliografie van Troelstra 825

Literatuur 833

Afkortingen 850

Noten 851

Zaakregister 936

Personenregister 956